

ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА УМОВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

©2024 КАРПЕНКО М. Ю.

УДК 336.14:352
JEL: G38; H21; H72; O23

Карпенко М. Ю. Формування дохідної частини місцевих бюджетів за умов децентралізації

Метою статті є детермінація особливостей формування дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах децентралізації та розвиток положень щодо підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Досліджено динаміку та структуру доходів місцевих бюджетів як структурного елемента фінансового простору України в період 2005–2023 рр. З'ясовано, що найвагомішими групами у складі доходів місцевих бюджетів були податкові надходження та трансферти, водночас упродовж аналізованого періоду намітився тренд посилення фіскальної значущості саме податкового компонента, що забезпечило планомірне формування фінансово спроможних територіальних громад. Обґрунтовано необхідність оптимізації застосування механізму розподілу податків загальнодержавного значення між різними рівнями бюджетної системи, а також перегляду концептуальних підходів до використання міжбюджетних трансфертів як фінансового інструменту соціально-економічного вирівнювання. Проаналізовано структуру податкових надходжень місцевих бюджетів, досліджено причини посилення фіскальної значущості власне групи місцевих податків і зборів у їх складі. На основі компаративного аналізу підходів до оподаткування приватних доходів обґрунтовано необхідність застосування пропорційної шкали податку на доходи фізичних осіб в Україні. Наголошено на необхідності та доцільності посилення фіскальної значущості майнового оподаткування, проаналізовано причини та наслідки включення плати за землю до числа місцевих податків. Розкрито інституційні особливості справляння єдиного податку та його потенціал у посткризовий період для підтримки бізнес-ініціатив, підвищення результативності суспільного виробництва, зростання соціальних гарантій та стандартів. Висвітлено питання щодо можливостей розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування податку на майно, наповнення реєстрів бази оподаткування, надсилання податкових повідомлень-рішень, надання консультативної підтримки платникам і роботи у сфері управління податковим боргом.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, трансферти, податкові надходження, місцеві податки і збори, бюджетна децентралізація.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 19.

Карпенко Максим Юрійович – аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)
E-mail: m.o.karpenko@knu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2674-4799>

UDC 336.14:352
JEL: G38; H21; H72; O23

Карпенко М. Ю. Formation of the Revenue Side of Local Budgets under the Conditions of Decentralization

The article is aimed at determining the features of the formation of the revenue part of local budgets of Ukraine in the context of decentralization and the development of provisions for increasing the financial capacity of local self-government. The dynamics and structure of local budget revenues as a structural element of the financial space of Ukraine in the period 2005–2023 are studied. It is found that the most significant groups in the revenues of local budgets were tax revenues and transfers, at the same time, during the analyzed period, there was a trend of increasing the fiscal significance of the tax component, which ensured the systematic formation of financially viable territorial communities. The need to optimize the application of the mechanism for distributing taxes of national importance between different levels of the budget system, as well as to revise conceptual approaches to the use of interbudgetary transfers as a financial instrument of socioeconomic equalization, is substantiated. The structure of tax revenues of local budgets is analyzed, the reasons for the strengthening of the fiscal significance of the actual group of local taxes and fees in their composition are examined. On the basis of a comparative analysis of approaches to taxation of private income, the need to apply a proportional scale of personal income tax in Ukraine is substantiated. The necessity and expediency of strengthening the fiscal significance of property taxation is emphasized, the causes and consequences of including land payments in the number of local taxes are analyzed. The author reveals the institutional features of the collection of a single tax and its potential in the post-crisis period to support business initiatives, increase the efficiency of social production, and enhance social guarantees and standards. The issues of further expanding the powers of local self-government bodies in the field of property tax administration, filling in the registers of the tax base, sending tax notifications-decisions, providing advisory support to taxpayers and work in the field of tax debt management are highlighted.

Keywords: local budgets, local budget revenues, transfers, tax revenues, local taxes and fees, budget decentralization.

Fig.: 1. Tabl.: 2. Bibl.: 19.

Карпенко Максим Ю. – Postgraduate Student of the Department of Finance, State University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)
E-mail: m.o.karpenko@knu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2674-4799>

Формування бюджетної системи України спирається на сукупність принципів, у т. ч. збалансованості, самостійності, ефективності, обґрунтованості та субсидіарності. Враховуючи те, що базовим завданням реалізації фіскальної політики є стійке зростання суспільного добробуту, зокрема шляхом підвищення якості громадських благ і послуг, вважаємо за доцільне проаналізувати особливості конфігурації доходів місцевих бюджетів, орієнтуючись на згадані принципи. Принцип субсидіарності передбачає формування бюджетної системи із максимальним наближенням послуг соціальної сфери (передусім освіти, медицини та соцзабезпечення) до споживачів, враховуючи потребу оптимізації використання публічних фінансових ресурсів. В оптимальній моделі фіскального простору розподіл повноважень передбачає відсутність будь-якої відповідальності за зобов'язаннями партикулярного місцевого бюджету з боку інших бюджетів, тоді як видатки кожного зі згаданих бюджетів мають відповідати його доходам. Тому в умовах децентралізації та вдосконалення міжбюджетних відносин мають бути забезпечені достатні обсяги надходження фінансових ресурсів, що гарантують функціонування всіх територіальних громад.

Питання формування доходів місцевих бюджетів перебувають у колі наукових інтересів багатьох вітчизняних і закордонних дослідників. Так, М. Moore, W. Prichard, розглянувши вибірку країн з емерджентною економікою та низькими рівнем доходів населення, дослідили інституційну спроможність урядів мобілізувати достатні для забезпечення стійкого зростання фінансові ресурси, змінюючи пропорції перерозподілу ВВП через центральний і систему місцевих бюджетів [1]. На думку авторів, економічний розвиток прямо залежить від спроможності держави забезпечити якісне адміністрування та справедливий розподіл фінансових ресурсів між фіскальними юрисдикціями. На прикладі вибірки 137 країн з розвинутою та емерджентною економіками в період 2011–2017 рр. G. Oz-Yalapan висвітлює проблематику фінансової інклюзії та потреби забезпечення стійкого зростання податкових надходжень місцевих бюджетів [2]. R. Parchet розглядає питання вдосконалення системи фінансування органів місцевого самоврядування та формування спроможних громад у контексті теорії ендогенного розвитку, пропонуючи оригінальну модель багаторівневої податкової системи [3]. Авторським колективом у складі В. Akitoby, A. Baum, С. Hackney та ін. досліджено роль податкових реформ у емерджентних економіках у контексті стратегічного завдання з удосконалення фіскального простору [4]. М. Piancastelli,

А. P. Thirlwall дослідили 59 розвинених і трансформаційних економік на предмет оптимального рівня перерозподілу ВВП через систему публічних, зокрема місцевих фінансів, пропонуючи модель вдосконалення фіскального простору та забезпечення стійкого економічного зростання [5].

Значний внесок у розробку даної проблематики зроблено науковою школою професора І. Я. Чугунова [6–9], у рамках якої було запропоновано оригінальне тлумачення інституційного механізму фіскального регулювання соціально-економічного розвитку. Особливу увагу приділено особливостям функціонування місцевих фінансів. Враховуючи досвід функціонування фіскальної системи в умовах глобальної пандемії COVID–19, авторський колектив під керівництвом Т. В. Каневої пропонує методичні підходи до оптимізації податкової політики та посткризової ревіталізації національної економіки [9]. Колектив авторів під керівництвом М. Д. Пасічного на основі дослідження податкових систем країн з розвинутою та емерджентною економіками пропонує власну методику визначення рівня децентралізації та оцінювання її впливу на процеси економічного зростання [10]. Авторський колектив під керівництвом Л. П. Сідельникової розкриває роль місцевого оподаткування в реактивації бізнес-середовища регіону [11].

Однак, попри наявність значної кількості публікацій з досліджуваної тематики, особливості формування дохідної частини місцевих бюджетів за умов перманентного вдосконалення міжбюджетних відносин потребують подальшого вивчення, особливо у світлі необхідності формування спроможних громад і створення фінансового базису для повоєнного відновлення економіки України.

Метою статті є визначення особливостей формування дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах децентралізації та розвиток положень щодо підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування.

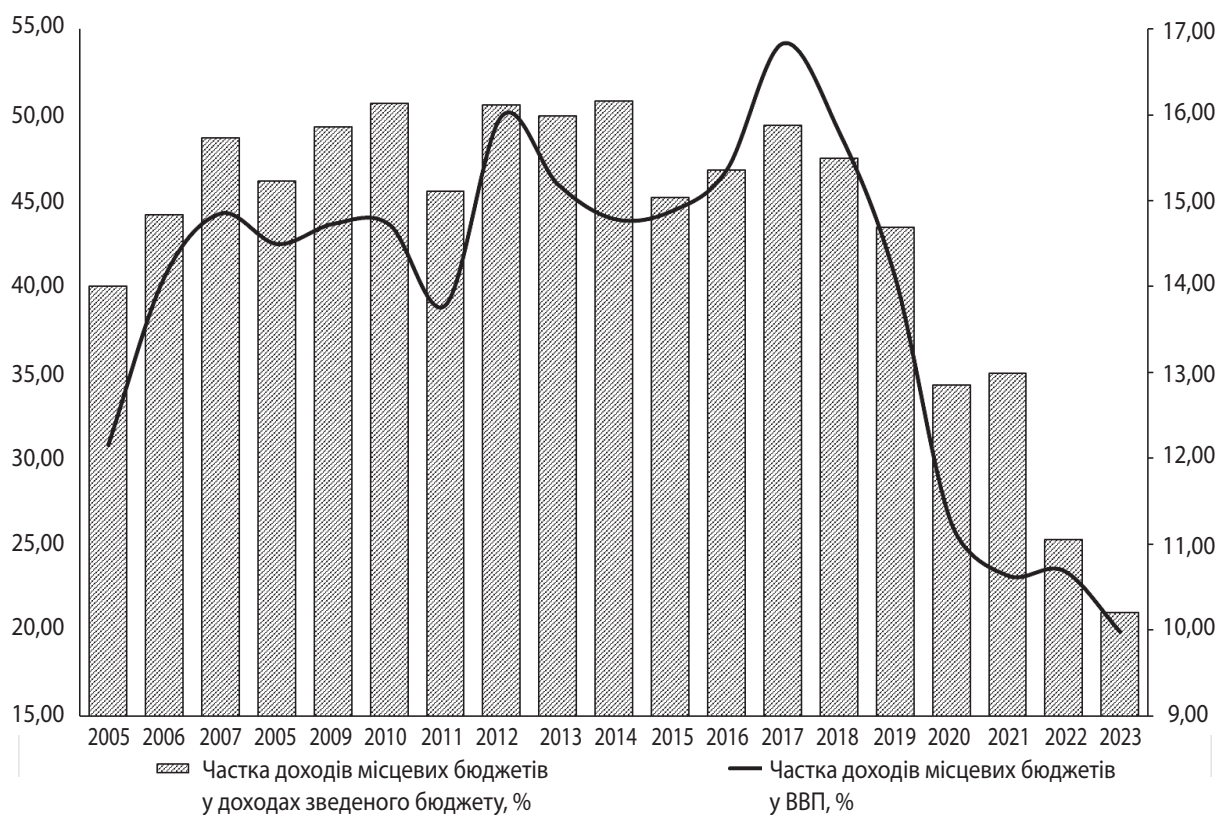
Ще А. Сміт, а за ним й інші класики політичної економії наголошували на необхідності пошуку мінімально достатнього обсягу втручання публічних інституцій в економіку [12]. Враховуючи реалії сьогодення, вважаємо, що стійке підвищення рівня і якості життя залежить, зокрема, від того, які принципи вкладаються урядом в ідеологію формування доходів місцевих бюджетів [13]. Вкрай небажаним є штучне індукування різнорідних економічних диспропорцій між диферентними фіскальними юрисдикціями, породжених композитним впливом інституціональних, соціодемографічних та економічних чинників [14–16]. Тому пріоритетом бюджетного компонен-

та фіскальної політики є планомірне вдосконалення міжбюджетних відносин шляхом згладжування економічного «розриву» між адміністративно-територіальними утвореннями.

Механізм формування доходів місцевих бюджетів за умов перманентного вдосконалення міжбюджетних відносин характеризується інституційною ієрархією відповідних елементів, що інтегрують основні фази бюджетного процесу. Множинні взаємозв'язки між фазами прогнозування, планування, затвердження, виконання, моніторингу та контролю гарантують неперервність згаданого процесу. Головною рисою при цьому є рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети, на основі чого можна зробити висновок про обсяг фінансового ресурсу, доступний інституціям місцевого самоврядування для виконання власних і делегованих соціально-економічних повноважень. Питома вага доходів місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного можна використати для характеристики рівня фіскальної децентралізації. На *рис. 1* представлено динаміку часток доходів місцевих бюджетів у ВВП і доходах Зведеного бюджету України у 2005–2023 рр.

Упродовж аналізованого періоду динаміка частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету була досить неоднозначною та відмічена значними флуктуаціями. Середнє значення індикатора за період аналізу склало 43,43%, а в розрізі субінтервалів 2005–2014 та 2015–2023 рр. – відповідно 47,58% і 38,64%. Максимального значення – 50,80% – досліджуваний показник набув у 2014 р., а до 2019 р. включно – стійко перевищував 40,00%. У зв'язку з реформування медичної сфери, зокрема створенням 27 грудня 2017 р. Національної служби здоров'я України, та скороченням відповідної субвенції у складі доходів місцевих бюджетів, починаючи з 2020 р. намітилася стійка низхідна тенденція в динаміці питомої ваги розглянутого індикатора. З моменту повномасштабного вторгнення підходи до бюджету воєнного часу суттєво змінились, тому частка доходів місцевого бюджету в загальній структурі продовжувала знижуватися. Значною частиною надходжень з 2022 р. є трансфери від міжнародних організацій і зарубіжних країн.

Якщо у 2005–2019 рр. середня частка доходів місцевих бюджетів у зведеному становила 47,20%, то у 2020–2023 рр. – лише 28,87%. Мінімальне значення індикатора – 21,02% – було досягнуто у 2023 р., тому розмах його варіації склав 29,78 в. п. Такі

Рис. 1. Доходи місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету України та у ВВП у 2005–2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними Державної казначейської служби, державного вебпорталу бюджету для громадян і Державної служби статистики України [17–19].

флуктуації можна загалом пояснити трансформаціями фіскального простору, перманентним пошуком оптимального балансу між обсягами повноважень самоврядних органів та фінансовими ресурсами, переданими місцевим бюджетам, а також викликами воєнного часу.

Модель соціально-економічного розвитку країни детермінує індикатор ступеня перерозподілу ВВП через систему публічних фінансів. Даний показник в аналізованому періоді коливався в межах від 9,98% у 2023 р. до 16,83% у 2017 р., тобто розмах його варіації склав 6,68 в. п. Упродовж періоду 2005–2014 рр. показник практично постійно (крім 2005 і 2011 рр.) перевищував 14,00%, а його середнє значення склало 14,48%. Проте в другому субінтервалі 2015–2023 рр. намітилося поступове зменшення масштабу перерозподілу ВВП через дохідну частину місцевих бюджетів, унаслідок чого середній показник знизився до 13,28%, а індивідуальний показник 2023 р. – 9,98% – взагалі вперше за весь аналізований період склав менше, ніж 10,00%.

Надмірно волатильна фінансова політика держави із коливанням модуля річного показника перерозподілу ВВП через систему публічних фінансів становить проблему для підготовки реалістичних прогнозів, а часті зміни в структурі доходів посилюють економічну невизначеність, знижуючи ефективність функціонування інституцій самоврядування.

Посилення дієвості впливу фіскального інструментарію на динаміку соціоекономічного розвитку можливе шляхом оптимізації композиційної структури доходів державного та місцевих бюджетів. У *табл. 1* наведено динаміку структурних змін доходів місцевих бюджетів у 2005–2023 рр. В аналітичних цілях величину офіційних трансфертів від органів державного управління та фінансові ресурси, одержані від урядів іноземних держав, міжнародних організацій, норських інституцій тощо, об'єднано.

У більшості країн з розвинутою та емерджентною економікою трансферти виступають основним інституційним інструментом збалансування місцевих бюджетів, забезпечують фінансове вирівнювання соціоекономічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Упродовж періоду 2005–2019 рр. трансферти були найвагомим структурним елементом у доходах місцевих бюджетів, проте після змін у системі охорони громадського здоров'я цей показник суттєво зменшився. Індикатор коливався в межах від 59,12% у 2015 р. до 24,68% у 2022 р., склавши в середньому 46,47%.

У розрізі субперіодів індикатор спочатку зростає, склавши в середньому 45,99% у 2005–2009 рр., 53,16% у 2010–2014 рр. і 53,29% у 2015–2019 рр. Од-

нак зі зміною підходу до фінансування сфери медицини та охорони здоров'я питома вага трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів суттєво скоротилася, склавши в середньому лише 30,20% у 2020–2023 рр. Частка трансфертів, одержаних місцевими бюджетами, у ВВП коливалася в межах від 9,14% у 2017 р. до 2,64% у 2022 р., середній показник склав 6,63%. Наразі основним компонентом трансфертів є освітня субвенція, питома вага якої в загальній структурі становить понад двох третин відповідних бюджетних надходжень. Також до складу трансфертів входять дотації та інші соціально спрямовані субвенції, пов'язані із фінансуванням передбачених законом соціальних пільг і допомог, формуванням і розвитком інфраструктури територіальних громад тощо.

Вектор інституційних трансформацій спрямовано на суттєве посилення фіскальної значущості податкових надходжень, планомерне формування фінансово спроможних територіальних громад. Саме такі надходження впродовж періоду були спочатку другою за питомою вагою складовою у структурі доходів місцевих бюджетів, а з 2020 р., перевищивши 60,00%, стали їх основним компонентом. Значущість податкових надходжень важко переоцінити, адже вони формуються безпосередньо на рівні адміністративно-територіальних одиниць, засвідчуючи рівень спроможності останніх. Середній показник за період склав 64,44%, причому мінімальне його значення – на рівні 33,36% – зафіксовано у 2015 р., а максимальне – 70,88% – у 2022 р. Питома вага податкових надходжень місцевих бюджетів у ВВП характеризувалася переважно висхідним трендом, хоча відмічено кілька епізодів скорочення індикатора, проте щоразу обсягом менше 1,00 в. п. Середнє значення показника у 2005–2023 рр. склало 6,23%.

Третьою за фіскальною значущістю групою доходів місцевих бюджетів в аналізованому періоді були неподаткові надходження, що становили в середньому 5,50% у структурі. Максимальне значення – 6,84% – досягнуто показником у 2015 р., а мінімальне – 3,97% – у 2022 р. У розрізі субперіодів відмічено поступове зниження показника: 6,06% у 2005–2009 рр., 5,58% – у 2010–2014 рр., 5,52% – у 2015–2019 рр., 4,70% – у 2020–2022 рр. Частка неподаткових надходжень місцевих бюджетів у ВВП коливалася від 0,42% у 2022 р. до 1,02% у 2015 р.

Найменші частки в доходах місцевих бюджетів мали доходи від операцій з капіталом і доходи цільових фондів. Середнє значення першої зі згаданих категорій склало 1,37% доходів місцевих бюджетів. У розрізі субперіодів найбільше середнє значення індикатора зафіксовано у 2005–

Структура доходів місцевих бюджетів України у 2005–2023 рр., %

Рік	Податкові надходження		Трансферти*		Неподаткові надходження		Доходи від операцій з капіталом		Цільові фонди	
	у структурі	у ВВП	у структурі	у ВВП	у структурі	у ВВП	у структурі	у ВВП	у структурі	у ВВП
2005	43,95	5,34	43,52	5,29	6,60	0,80	3,87	0,47	2,06	0,25
2006	40,76	5,75	47,47	6,70	6,32	0,89	3,51	0,50	1,94	0,27
2007	41,66	6,19	45,49	6,76	6,02	0,89	4,30	0,64	2,53	0,38
2008	43,13	6,25	46,26	6,71	5,59	0,81	3,33	0,48	1,69	0,25
2009	43,96	6,48	47,21	6,96	5,77	0,85	1,93	0,28	1,13	0,17
2010	42,39	6,24	49,49	7,29	5,50	0,81	1,60	0,24	1,01	0,15
2011	40,26	5,55	52,26	7,21	6,01	0,83	1,01	0,14	0,45	0,06
2012	38,11	6,09	55,25	8,83	5,61	0,90	0,78	0,12	0,25	0,04
2013	41,26	6,27	52,42	7,96	5,49	0,83	0,63	0,09	0,21	0,03
2014	37,69	5,57	56,37	8,34	5,29	0,78	0,49	0,07	0,16	0,02
2015	33,36	4,96	59,12	8,79	6,84	1,02	0,55	0,08	0,14	0,02
2016	40,13	6,16	53,41	8,20	5,94	0,91	0,38	0,06	0,14	0,02
2017	40,03	6,74	54,30	9,14	5,17	0,87	0,37	0,06	0,12	0,02
2018	41,35	6,53	53,17	8,40	4,98	0,79	0,38	0,06	0,12	0,02
2019	48,27	6,81	46,45	6,55	4,66	0,66	0,52	0,07	0,11	0,02
2020	60,57	6,81	34,00	3,82	4,55	0,51	0,74	0,08	0,14	0,02
2021	59,71	6,35	34,92	3,71	4,68	0,50	0,60	0,06	0,10	0,01
2022	70,88	7,58	24,68	2,64	3,97	0,42	0,41	0,04	0,06	0,01
2023	66,59	6,65	27,21	2,72	5,59	0,56	0,55	0,06	0,05	0,01
2005–2023	46,00	6,23	46,47	6,63	5,50	0,77	1,37	0,19	0,65	0,09

Примітка: * – сума офіційних трансфертів та коштів, одержаних від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій.

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби, державного вебпорталу бюджету для громадян і Державної служби статистики України [17–19].

2009 рр. – 3,39%, тоді як у 2010–2014 рр. відмічено його скорочення до 0,90%, а у 2015–2019 рр. – до 0,44%. Попри незначне підвищення даного фінансового індикатора до 0,57% у 2020–2023 рр., частка доходів від операцій з капіталом у доходах місцевих бюджетів стабільно лишалася незначною. Питома вага таких доходів у ВВП упродовж періоду в середньому складала 0,19%, а сам індикатор сягнув мінімального значення – 0,04% – у 2022 р., максимального – 0,64% – у 2007 р.

На доходи цільових фондів припадало від 0,05% (у 2023 р.) до 2,57% (у 2007 р.) доходів місцевих бюджетів, внаслідок чого середній індикатор за період 2005–2023 рр. склав 0,65%. Середня частка доходів цільових фондів у ВВП складала 0,09%, при-

чому лише у 2007 р. відмічено незначне зростання індикатора на 0,11 в. п. (з 0,27% до 0,38%). Починаючи з 2008 р. намітилося стійке скорочення показника, що у 2021–2023 рр. становив 0,01%.

Як зазначалося, у фіскальному просторі наприкінці 2010-х років намітилися зміни, пов'язані з послідовною реалізацією регуляторних заходів, направлених на формування фінансово спроможних територіальних громад, що знайшло відбиття в підвищенні фіскальної значущості податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів. Валовий регіональний продукт (надалі – ВРП) у розрахунку на одну особу може бути використаний як своєрідний оцінний індикатор

податкової бази адміністративно-територіальних одиниць. Так, у 2021 р. ВРП у розрахунку на одну особу м. Києва склав 431 616 грн у фактичних цінах, а в Полтавській обл. – 195 825 грн. Тоді як аналогічний показник у Закарпатській обл. становив 60 632 грн, тобто в 7,12 разу менше, ніж у столиці, і в 3,23 разу менше, ніж у Полтавській обл. Важливим чинником, що детермінує зазначені розбіжності, є соціально-економічний профіль регіону. Враховуючи це, доцільним є оптимізація застосування механізму розщеплення податків загальнодержавного значення між різними рівнями бюджетної системи, а також перегляд підходів до використання міжбюджетних трансфертів як фінансового інструменту соціально-економічного вирівнювання.

Дихотомія загальнодержавних розщеплених та місцевих податків і зборів у дизайні вітчизняного фінансового простору потребує окремого вивчення. Впродовж еволюції податкової системи України баланс фіскальної значущості загальнодержавних і місцевих податків зазнавав інтенсивного впливу фаз макрофінансового циклу, детермінувався цілями стійкого розвитку та ургентними потребами національної економіки, що виникали внаслідок дії соціально-економічних шоків. У табл. 2 наведено динаміку питомої ваги доходів місцевих бюджетів України у структурі доходів місцевих бюджетів, їх податкових надходжень та ВВП.

Як видно з табл. 2, попри посилення децентралізаційних тенденцій після 2014 р., превалюючи частку доходів місцевих бюджетів становили саме загальнодержавні податки та збори, що займали в доходах місцевих бюджетів від майже чверті (24,17% у 2015 р.) до понад половини (55,69% у 2022 р.). Коливання досліджуваного індикатора залежали не лише від стратегічного бачення розвитку фіскального простору, що передбачає формування фінансово спроможних громад, а й від особливостей поточної соціально-економічної ситуації та потреб у реалізації заходів протидії екзогенним шокам. Середнє значення показника склало 39,05%. У розрізі субперіодів найнижчим індикатор виявився у 2015–2019 рр. через стрімке зростання фіскальної значущості місцевих податків і зборів, збільшення їх питомої ваги як у загальних доходах місцевих бюджетів, так і в податкових надходженнях.

У середньому ця група податків забезпечувала 85,79% податкових надходжень місцевих бюджетів, причому в період 2007–2010 рр. індикатор стійко перевищував 98,00%. Переведення плати за землю зі складу загальнодержавних податків до числа місцевих змінило ситуацію, знизивши питому вагу відповідного доходного елемента приблизно на

чверть, однак саме це доходне джерело впродовж усього періоду аналізу зберегло найбільше фіскальне значення. Середня частка у ВВП надходжень до місцевих бюджетів загальнодержавних податків і зборів у 2005–2023 рр. склала 5,32% та коливалася від 3,60% у 2015 р. до 6,39% у 2009 р.

Композиційна структура місцевих податків змінювалася згідно з логікою трансформації фіскального простору та потреб формування фінансового ресурсу, достатнього для виконання органами самоврядування власних і делегованих функцій. Середня частка місцевих податків у доходах місцевих бюджетів склала 6,96% і була дуже волатильною, коливаючись від 0,51% у 2010 р. до 16,05% у 2020 р. Включення єдиного податку до складу місцевих привело до зростання вагового показника у 2011 р. до 1,38% (порівняно з минулорічним, мінімальним за весь період дослідження, значенням). Наступне стрімке зростання індикатора – з 3,48% до 9,18% – відмічається у 2015 р. із введенням нового місцевого податку – майнового. Основну його частку склала плата за землю, що до 2010 р. відносилася до загальнодержавних податків, та об'єднала земельний податок і оренду плати з фізичних та юридичних осіб.

У структурі податкових надходжень частка місцевих податків та зборів почала стрімко зростати з 2011 р., причини чого описано вище. Індикатор варіювався в діапазоні від 1,21% у 2010 р. до 28,77% у 2016 р., склавши в середньому 14,21%. Середня частка місцевих податків у ВВП упродовж періоду була досить незначною, в межах від 0,08% у 2010 р. до 1,85% у 2019 р., що в середньому складає 0,91%.

Доцільно розглянути динаміку окремих загальнодержавних і місцевих податків, що надходили до місцевих бюджетів упродовж періоду 2005–2023 рр. Найбільшою фіскальною значущістю характеризувався ПДФО, а також плата за землю (спочатку як складова рентних платежів, а з 2015 р. – як основний компонент місцевого майнового податку) та єдиний податок (фіскальна значущість якого суттєво зросла із переведенням даного фінансового інструменту до системи місцевого оподаткування). Зупинимось детальніше на структурній динаміці зазначених компонентів доходів місцевих бюджетів.

Середня питома вага ПДФО в дохідній частині місцевих бюджетів України впродовж аналізованого періоду склала 30,99%, мінімального значення (18,65%) показник досяг у 2015 р., а максимального (49,04%) – у 2022 р., напередодні вилучення «військового» ПДФО зі складу доходів місцевих бюджетів. Згідно з ПКУ цей загальнодержавний податок певним чином розщеплюється між державним і місцевими бюджетами. Так, 75% відповідних над-

Динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів у 2005–2023 рр., %

Рік	Загальнодержавні податки і збори			Місцеві податки і збори		
	у доходах місцевих бюджетів	у податкових надходженнях місцевих бюджетів	у ВВП	у доходах місцевих бюджетів	у податкових надходженнях місцевих бюджетів	у ВВП
2005	42,83	97,46	5,21	1,11	2,54	0,14
2006	39,91	97,92	5,63	0,85	2,08	0,12
2007	40,97	98,36	6,09	0,68	1,64	0,10
2008	42,53	98,62	6,17	0,60	1,38	0,09
2009	43,36	98,63	6,39	0,60	1,37	0,09
2010	41,88	98,79	6,17	0,51	1,21	0,08
2011	38,88	96,57	5,36	1,38	3,43	0,19
2012	35,69	93,65	5,71	2,42	6,35	0,39
2013	37,95	91,98	5,76	3,31	8,02	0,50
2014	34,22	90,78	5,06	3,48	9,22	0,51
2015	24,17	72,47	3,60	9,18	27,53	1,37
2016	28,59	71,23	4,39	11,55	28,77	1,77
2017	29,56	73,84	4,98	10,47	26,16	1,76
2018	30,49	73,76	4,82	10,85	26,24	1,71
2019	35,14	72,80	4,96	13,13	27,20	1,85
2020	44,51	73,49	5,00	16,05	26,51	1,80
2021	44,23	74,07	4,70	15,48	25,93	1,65
2022	55,69	78,57	5,96	15,19	21,43	1,62
2023	51,26	76,99	5,12	15,32	23,01	1,53
2005–2023	39,05	85,79	5,32	6,96	14,21	0,91

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби, державного вебпорталу бюджету для громадян і Державної служби статистики України [17–19].

ходжень (у частині оподаткування праці) зараховується до місцевих бюджетів із таким розподілом: 60% надходить до загальних фондів територіальних громад (сільських, селищних і міських), а решта 15% – до дохідної частини обласних бюджетів. Виключення становить бюджет м. Києва, що одержує 40,00% надходжень ПДФО в частині оплати праці.

Розподіл бази оподаткування в розрізі фіскальних юрисдикцій в аналізований період був досить нерівномірним. Так, найвища середня заробітна плата в Україні (без урахування м. Києва та тимчасово окупованих територій), відмічена в Київській обл., у 2022 р. (у зв'язку з військовою агресією проти України Державна служба статистики з 9 березня 2022 р. припинила щомісячну публікацію даних по середній зарплаті) на 3,90% перевищувала відповідний індикатор для України та виявилася на 33,78% вищою за відповідний показник для Чернівецької обл. [19]. Водночас даний

податок характеризується надвисокою точністю в контексті планування та прогнозування обсягів надходжень. Враховуючи вказані факти, попри диференціацію величини зарплати, рівня та структури зайнятості, внутрішню міграцію та інші фактори, включення суттєвої частки надходжень від сплати ПДФО до доходів місцевих бюджетів є раціональним і логічно зумовленим.

Хоча впродовж аналізованого періоду номінально надходження ПДФО до місцевих бюджетів зросли з 16,48 млрд грн до 289,40 млрд грн, їх питома вага у ВВП варіювала в межах 2 в. п., склавши в середньому 4,20%. Максимум (5,24%) показником було досягнуто у 2022 р., враховуючи екстремальні умови функціонування фінансової системи держави.

Застосування ефективного планово-прогностичного інструментарію в поєднанні зі стійким посиленням координації діяльності фіскальної служби з іншими інституціями публічного нагляду за додержанням норм трудового законодавства до-

зволяє максимізувати надходження ПДФО. Їх абсолютне зростання в частині оплати праці впродовж усього аналізованого періоду збіглося зі стійким приростом показників мінімальної та середньої зарплати, збільшенням ставки податку на З в. п. (з 15% до 18%) у 2016 р., процесами детінізації ринку праці через удосконалення контролю з боку фіскальних інституцій. Перевищення рівнем мінімальної заробітної плати показника прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а граничним доходом – мінімальної заробітної плати призвело до скорочення числа осіб, які мають право на застосування податкової соціальної пільги, що також сприяло зростанню надходжень від справляння ПДФО.

Існують діаметрально протилежні концепції оподаткування приватних доходів, що враховують пропорції розподілу відповідних надходжень між ієрархічними рівнями бюджетної системи, а також передбачають застосування прогресивної або ж пропорційної шкали. Якщо для розвинених держав зі стійкими інституційними основами функціонування фіскального простору використання прогресивної шкали видається логічним і виправданим, то в емерджентних ринкових економіках посилюються ризики несумлінної поведінки суб'єктів господарювання, що прагнуть уникати / ухилитися від власних фінансових зобов'язань. Доходи населення володіють відчутним мультиплікативним ефектом, а диференціація ставок оподаткування доходів фізичних осіб у розвинених економіках теоретично стимулює споживчий попит, тому зростання податків, аналогічних вітчизняному ПДФО, посилює акумуляцію надходжень від споживчих податків до бюджетів центрального рівня та не має деструктивного впливу на прибутки бізнес-сектора.

В емерджентних ринкових економіках з відносно низьким рівнем доходів населення аплікація прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб має переважно від'ємний фіскальний ефект. Це пояснюється відносною слабкістю інститутів публічного адміністрування, недостатньою довірою суспільства до держави (загалом) і фіскальної системи (зокрема), що спонукає до ухилення від оподаткування, скорочуючи надходження від справляння ПДФО до бюджетів різних рівнів, деструктивно впливає на податковий простір.

Забезпечення максимальної точності планово-прогностичної діяльності видається пріоритетним завданням для інституцій фіскального регулювання соціально-економічного розвитку. Останні, враховуючи брак достовірної первинної інформації, мають вдаватися до планування та прогнозування на базі апроксимованих даних, беручи до уваги як

екстерналії інституційні чинники бізнес-культури та суб'єктивної довіри до реалізованої державою бюджетно-податкової політики. Якісним обмеженням планово-прогностичної діяльності є високий рівень тінізації економіки: за диферентними методами її питома в загальній структурі коливається від третини до половини легального ринку. Неналежне оформлення трудових відносин, «офіційна» виплата мінімальної зарплати (із «компенсацією в конвертах»), зловживання спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності та фіктивна самозайнятість фактично високооплачуваного найманого персоналу має бути названа в числі типових схем ухилення від оподаткування.

Місцеві самоврядні інституції в Україні наразі інституційно позбавлені можливості впливати на ставку та базу оподаткування загальнодержавним податком на прибуток підприємств. Загалом такий фіскальний інструмент забезпечував у середньому 1,07% загального обсягу доходів місцевих бюджетів, відчутно коливаючись від 0,11% у 2011 р. до 2,77% у 2022 р. Вказаний податок універсально чинить регульований вплив на сферу суспільного виробництва, стабільно забезпечуючи бюджети місцевого самоврядування відповідними надходженнями. Ба більше, його максимальні обсяги сплачуються промисловими підприємствами та фінустановами. Так, з жовтня 2024 р. передбачено введення ставки 50% на прибуток банків та 25% для всіх інших фінансових інституцій. Вказаний факт диференціює надходження даного податку в розрізі регіонів, що природно пов'язано з розподілом продуктивних сил, промисловою логістикою тощо. Вважаємо, що потенціал посилення перерозподілу відповідних податкових надходжень на користь місцевих бюджетів є достатньо дискусійним, враховуючи ймовірність поглиблення «розриву» фінансування бюджетних видатків територіальних громад. Маніпулювання ставками податку на прибуток підприємств органами місцевого самоврядування є нераціональним також із позиції потенційної втрати вказаним фіскальним інструментом його перерозподільної функції. Питома вага податку на прибуток підприємств, зараховуваного до місцевих бюджетів, у ВВП варіювалася від 0,02% у 2014 р. до 0,29% у 2021 р., маючи переважно висхідну тенденцію та складаючи в середньому за період 0,14%.

Внутрішні податки на товари та послуги становили відносно незначну частку в доходах місцевих бюджетів, що коливалася в межах від 0,07% у 2014 р. до 3,43% у 2023 р. зі слабкою тенденцією до зростання, забезпечивши середній показник 1,89%. Частка податку у ВВП коливалася від 0,01% у 2014 р. до 0,49% у 2016 р. (із середнім значенням на рівні 0,25%).

Упродовж 2005–2014 рр. плата за землю у складі рентних платежів забезпечувала від 3,63% (у 2007 р.) до 6,21% (у 2009 р.) доходів місцевих бюджетів, що склало в середньому 5,24%. Нетривалий час упродовж періоду аналізу (з 2005 р. по 2010 р.) до загальнодержавних податків, надходження яких зараховуються до складу доходів місцевих бюджетів, включався і єдиний податок. Його питома вага в доходах відповідних бюджетів становила від 1,19% у 2010 р. до 2,56% у 2005 р., характеризуючись виключно низхідною динамікою. Частка єдиного податку у ВВП також скорочувалася – з 0,31% у 2005 р. до 0,18% у 2010 р. Решта загальнодержавних податків становила в середньому лише 1,09% доходів місцевих бюджетів, або 0,16% ВВП.

З переведенням до складу місцевих частка єдиного податку у структурі доходів місцевих бюджетів набула позитивної динаміки, зрісши з 1,10% у 2011 р. до 8,55% у 2023 р. (середнє значення за період – 5,17%). Це сталося у зв'язку зі зміною методики справляння, оскільки механізм, що діяв до 2010 р., породжував розрив між максимально можливими надходженнями та відрахуваннями до фондів соцстраху. Пізніше було врегульовано граничні ставки для I та II груп платників єдиного податку, враховуючи особливості макродинаміки й індекс інфляції. Зростання з 2016 р. надходжень єдиного податку спричинене прив'язкою ставок для платників I групи до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а для II групи – до розміру мінімальної заробітної плати. У посткризовий період повоєнної відбудови цей податок матиме першочергове значення для підтримки бізнес-ініціатив населення, підвищення результативності суспільного виробництва, зростання соціальних гарантій та стандартів.

Введення у 2015 р. трикомпонентного податку на майно також суттєво посилило фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування, адже цей інструмент у середньому забезпечував 6,57% доходів місцевих бюджетів, варіюючись у межах від 5,44% у 2015 р. до 7,94% у 2020 р. При цьому найважливішим компонентом майнового оподаткування стала згадана вище плата за землю, що забезпечувала в середньому 5,64% доходів місцевих бюджетів, коливаючись від 4,86% у 2018 р. до 6,68% у 2020 р. Включення плати за землю до числа місцевих податків, а отже, і надання органам місцевого самоврядування інституційних важелів регулювати ставку відповідного податку, має не лише суто фіскальне значення: акумулювання відповідних фінансових ресурсів на рівні територіальних громад дозволяє за необхідності оперативнo спрямовувати кошти для відновлення земельних угідь, гаран-

тувати продовольчу безпеку та потенційні конкурентні переваги для вітчизняної агропродукції на глобальних ринках.

Доречно зазначити, що за сучасних умов набуває особливої актуальності питання розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування податку на майно. Посилення координації місцевого самоврядування та органів контролю у сфері наповнення реєстрів бази оподаткування, надсилання податкових повідомлень-рішень, надання консультативної підтримки платникам податків та роботи у сфері управління податковим боргом сприятимуть зростанню надходжень.

Пріоритетним залишається зміна бази оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, з площі нерухомості до її вартості, про що також свідчать положення Національної стратегії доходів до 2030 р. Потребують подальшого розвитку підходи до застосування податкових пільг майнових податків з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Питома вага інших місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів була незначною та коливалася від 0,02% у 2015 р. до 1,11% у 2005 р., склавши в середньому за період дослідження 0,31%.

Досвід реформування механізму формування доходів місцевих бюджетів України має бути систематизовано з метою оптимізації конфігурації структури фіскального простору, посилення фінансової спроможності та стійкості громад і наділення інституцій місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, достатніми для виконання власних і делегованих повноважень.

ВИСНОВКИ

Доходи місцевих бюджетів є важливим елементом фіскального простору, фінансовою основою для реалізації програм соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, реалізованих інституціями місцевого самоврядування. Структура доходів місцевих бюджетів упродовж періоду 2005–2023 рр. зазнала суттєвих трансформацій, що було зумовлено змінами податкового законодавства, пріоритизацією формування спроможних громад у контексті поглиблення фіскальної децентралізації. Найвагомішими групами у складі доходів місцевих бюджетів були податкові надходження (46,00%) та трансферти (46,47%), однак упродовж аналізованого періоду намітився тренд посилення фіскальної значущості саме податкового компоненту, частка якого в структурі зросла з 43,95% до 66,59%. Важливим є розширення фіскальної значущості місцевих податків і зборів, які дозволяють забезпечити належну фінансову спроможність територіальних громад з 2015 р. – почат-

ку системної реформи бюджетної децентралізації. Середнє значення їх частки в податкових надходженнях місцевих бюджетів за період 2015–2023 рр. склало 25,86%. У подальшому важливим є забезпечення розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування податку на майно для з метою нарощування його фіскальної значущості. Посилення координації місцевого самоврядування та органів контролю у сфері наповнення реєстрів бази оподаткування, надсилання податкових повідомлень-рішень, надання консультативної підтримки платникам податків та роботи у сфері управління податковим боргом сприятимуть зростанню надходжень. Зазначені питання є пріоритетом подальших наукових досліджень. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Moore M., Prichard W. How Can Governments of Low-Income Countries Collect More Tax Revenue? *ICTD Working Paper 70*. Brighton: IDS, 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3120566>
- Oz-Yalaman G. Financial inclusion and tax revenue. *Central Bank Review*. 2019. Vol. 19. Iss. 3. P. 107–113. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cbrev.2019.08.004>
- Parchet R. Are Local Tax Rates Strategic Complements or Strategic Substitutes? *American Economic Journal: Economic Policy*. 2019. Vol. 11. Iss. 2. P. 189–224. DOI: [10.1257/pol.20150206](https://doi.org/10.1257/pol.20150206)
- Akitoby B., Baum A., Hackney C. et al. Tax Revenue Mobilization Episodes in Developing Countries. *Policy Design and Practice*. 2020. Vol. 3. Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/25741292.2019.1685729>
- Piancastelli M., Thirlwall A. P. The Determinants of Tax Revenue and Tax Effort in Developed and Developing Countries: Theory and New Evidence 1996–2015. *Nova Economia*. 2021. Vol. 30. Iss. 3. P. 871–892. DOI: [10.1590/0103-6351/5788](https://doi.org/10.1590/0103-6351/5788)
- Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. 2023. Vol. 12. Iss. 1. P. 1–11. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12\(1\).2023.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12(1).2023.01)
- Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V. et al. Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. Iss. 1. P. 42–52. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42>
- Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / за заг. ред. І. Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 350 с.
- Kaneva T., Chugunov I., Pasichnyi M. et al. Tax Policy for Economic Recovery and Sustainable Development after COVID-19. *Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development*. 2022. Vol. 17. Iss. 2. P. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.11>
- Pasichnyi M., Kaneva T., Ruban M., Nepytyaliuk A. The Impact of Fiscal Decentralization on Economic Development. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Vol. 16. Iss. 3. P. 29–39. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.04](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.04)
- Sidelnikova L., Ovsiuk N., Savastieieva O. et al. Tax Incentives in the System of State Financial Support of Economic Entities. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. Iss. 04. P. 653–659. DOI: [10.46852/0424-2513.4.2022.31](https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2022.31)
- Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. *Readings in economic sociology*. 2002. P. 6–17. DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470755679.ch1>
- Pasichnyi M. Empirical study of the fiscal policy impact on economic growth. *Problems and perspectives in management*. 2017. Vol. 15. Iss. 3. P. 316–322. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(3-2\).2017.01](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(3-2).2017.01)
- Непиталюк А. В. Детермінанти забезпечення демографічної стійкості. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 4. С. 44–59. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(105\)04](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(105)04)
- Козловський С. В., Непиталюк А. В. Демографічна складова стратегії соціально-економічного розвитку. *Економіка і організація управління*. 2020. № 2. С. 6–19. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.2.1>
- Пасічний М. Д., Непиталюк А. В. Інновації та конкурентоспроможність як доміанти економічного зростання. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 102–111. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-102-111>
- Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
- Open Budget – державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
- Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES

- Akitoby, B. et al. "Tax Revenue Mobilization Episodes in Developing Countries". *Policy Design and Practice*, vol. 3, no. 1 (2020). DOI: <https://doi.org/10.1080/25741292.2019.1685729>
- Biudzhetno-podatкова polityka u systemi rehulivannia ekonomiky* [Budget and Tax Policy in the System of Economic Regulation] / ed. by I. Ya. Chuhunov. Kyiv: Hlobus-Press, 2018.
- Chugunov, I. et al. "Fiscal and Monetary Policy of Economic Development". *European Journal of Sustainable Development*, vol. 10, no. 1 (2021): 42-52. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42>
- Chugunov, I. et al. "The budget policy of Ukraine under martial law". *Public and Municipal Finance*, vol. 12, no. 1 (2023): 1-11. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12\(1\).2023.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12(1).2023.01)
- Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. <https://www.treasury.gov.ua/ua>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- Kaneva, T. et al. "Tax Policy for Economic Recovery and Sustainable Development after COVID-19". *Problemy Ekonomicheskogo Rozvoju - Problemy Sustainable Development*, vol. 17, no. 2 (2022): 102-109.
DOI: <https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.11>
- Kozlovskiy, S. V., and Nepytyaliuk, A. V. "Demografichna skladova stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku" [Demographic Component of the Socio-Economic Development Strategy]. *Ekonomika i orhanyzatsiia upravlinnia*, no. 2 (2020): 6-19.
DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.2.1>
- Moore, M., and Prichard, W. "How Can Governments of Low-Income Countries Collect More Tax Revenue?" *In ICTD Working Paper 70*. Brighton: IDS, 2017.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3120566>
- Nepytyaliuk, A. V. "Determinanty zabezpechennia demografichnoi stiiikosti" [Determinants for the Demographic Sustainability Ensuring]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 4 (2019): 44-59.
DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(105\)04](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(105)04)
- Open Budget – derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. <https://openbudget.gov.ua/>
- Oz-Yalaman, G. "Financial inclusion and tax revenue". *Central Bank Review*, vol. 19, no. 3 (2019): 107-113.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cbrev.2019.08.004>
- Pasichnyi, M. "Empirical study of the fiscal policy impact on economic growth". *Problems and perspectives in management*, vol. 15, no. 3 (2017): 316-322.
DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(3-2\).2017.01](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(3-2).2017.01)
- Parchet, R. "Are Local Tax Rates Strategic Complements or Strategic Substitutes?" *American Economic Journal: Economic Policy*, vol. 11, no. 2 (2019): 189-224.
DOI: [10.1257/pol.20150206](https://doi.org/10.1257/pol.20150206)
- Pasichnyi, M. D., and Nepytyaliuk, A. V. "Innovatsii ta konkurentospromozhnist yak dominanty ekonomichnoho zrostantia" [Innovations and Competitiveness as Dominants of Economic Growth]. *Biznes Inform*, no. 10 (2023): 102-111.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-102-111>
- Pasichnyi, M. et al. "The Impact of Fiscal Decentralization on Economic Development". *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 16, no. 3 (2019): 29-39.
DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.04](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.04)
- Piancastelli, M., and Thirlwall, A. P. "The Determinants of Tax Revenue and Tax Effort in Developed and Developing Countries: Theory and New Evidence 1996-2015". *Nova Economia*, vol. 30, no. 3 (2021): 871-892.
DOI: [10.1590/0103-6351/5788](https://doi.org/10.1590/0103-6351/5788)
- Sidelnykova, L. et al. "Tax Incentives in the System of State Financial Support of Economic Entities". *Economic Affairs*, vol. 67, no. 04 (2022): 653-659.
DOI: [10.46852/0424-2513.4.2022.31](https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2022.31)
- Smith, A. "An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations". In *Readings in economic sociology*, 6-17. 2002.
DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470755679.ch1>

УДК 336.2:332.1:332.6

JEL: H21; R51

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-383-391>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

©2024 НАЗАРКЕВИЧ І. Б., ДУБ А. Р.

УДК 336.2:332.1:332.6

JEL: H21; R51

Назаркевич І. Б., Дуб А. Р. Організаційно-економічні аспекти адміністрування податку на нерухоме майно в умовах реформування податкової системи

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є одним із базових місцевих податків і зборів, однак, попри значний обсяг нерухомості в Україні, надходження від податку на нерухоме майно є відносно невеликими. Чинна система оподаткування нерухомості часто вважається соціально несправедливою, оскільки не враховує індивідуальних особливостей об'єктів та платоспроможності власників. Метою статті є виявлення напрямів удосконалення організаційно-економічних аспектів адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в умовах оптимізації місцевого оподаткування. У статті досліджено проблемно-орієнтований підхід до функціонування системи адміністрування місцевих податків і зборів в Україні, зокрема майнового оподаткування. Проаналізовано динаміку обсягів надходжень від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, до місцевих бюджетів, а також їх часток у структурі місцевих податків і зборів та доходах місцевих бюджетів. Визначено низьку ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування та органів Державної податкової служби України в питанні адміністрування місцевих податків і зборів. Окреслено необхідність розширення повноважень органів місцевого самоврядування в питанні справляння майнових податків. Охарактеризовано закордонний досвід особливостей організації справляння податку на нерухоме майно в розвинених країнах. З'ясовано, що основою розрахунку податку на нерухоме майно в більшості розвинених країн є оцінка вартості об'єкта оподаткування. Здійснено оцінку ініційованих законопроектів щодо реформування оподаткування нерухомості в Україні на місцевому рівні. Запропоновано напрями поліпшення функціонування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Представлено авторський структурно-організаційний підхід трансформації оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки. Зазначений підхід спрямований на отримання